

INFOÜHISKONNA TEEMAD AMETNIKE KOOLITUSES

Mia Lokk

*Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus
mia.lokk@sisekaitse.ee*

Monika Saarmann

*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
monika.saarmann@riso.ee*

Infoühiskonna teemade käsitlemine Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskuse (ATAK) korraldatud riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnike täienduskoolituses sai alguse juba 2003. aastal, kui olulise koolitusteemana lisandus digitaalne asjaajamine. ATAK riigiametnike koolituskeskusena on korraldanud täienduskoolitusi nii dokumendihalduritele, IT spetsialistidele kui ka asutuste juhtidele.

Infoühiskonna teemad otsustati nende aktuaalsuse tõttu lisada ka äsja avalikku teenistusse asunud uute riigiametnike koolitusprogrammi. Kokku hõlmab koolitus neli akadeemilist tundi, millest kaks tundi käsitletakse infoühiskonda ja riigi infosüsteemi üldisemalt, ning kaks tundi asjaajamist ja dokumendihaldust. Igal aastal läbib programmi peaaegu 200 uut riigiametnikku. Koolituse tagasiside on valdavalt positiivne ja infoühiskonna teemasid peetakse vajalikuks, kuna iga ametnik puutub töö juures kokku info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) vahenditega ning vajab orienteerumisostust üha suureneva infohulgaga ning uusi teadmisi ja oskusi nõudvas töökeskkonnas. Tagasisides on koolitusel osalenud välja toonud, et said uusi mõtteid oma töö paremaks korraldamiseks, ning et teema on huvitav ja kasulik mitte ainult tööalaselt, vaid ka tänapäeva ühiskonna liikmeks olemise mõistes laiemalt.

Kui võrrelda 2008. aasta lõpus Saar Polli läbi viidud avaliku sektori e-teenuseid käsitleva elanikkonnauuringu tulemusi¹ ja 2008. aastal uute riigiametnike koolitusel osalenute küsitlustulemusi, siis riiklikest portaalidest teavad ja kasutavad 15–74aastased elanikud enim riigiportaal i² ja elektroonilist Riigi Teatajat³. Uute riigiametnike koolitusel osalenud olid aga riiklikest portaalidest ülekaalukalt enim kasutanud elektroonilist Riigi Teatajat (91%) ning pooled ka riigiportaal. Oluliselt kõrgem oli aga koolitusel osalejate seas osalusveebi⁴ tunnus – seda teadsid 47% koolitusel osalenutest (15–74aastastest elanikest 14%).

Elanikkonnauuringus küsiti riigiportaal kasutanutelt, kas nad teavad, et lisaks info leidmisele on seal võimalik kasutada erinevaid e-teenuseid. Selgus, et 87% riigiportaal kasutajatest (NB! kasutajatest, mitte elanikest) on e-teenuste olemasolust teadlikud. Uute riigiametnike koolitusel osalenutest ei teadnud 35% enne koolituse algust, et riigiportaal on võimalik kasutada erinevaid e-teenuseid. Kuna ametniku ülesanne on teenuse tarbijat (kodanikku, ettevõtjat) teavitada riigi pakutavatest teenustest, siis on väga tähtis, et ametnikul endal oleks vajalik informatsioon olemas.

¹ http://www.riso.ee/et/infoyhiskond/uuringud/kodanike_rahulolu_2008

² <http://www.eesti.ee>

³ <http://www.riigiteataja.ee>

⁴ <http://www.osale.ee>

Uuringufirma Emor andmetel omas 2008. aasta sügisel 83% 15–74aastastest elanikest ID-kaarti. Elektroonilises keskkonnas on oma isikuandmeid tuvastanud ID-kaardi abil 17% ning digitaalallkirja andnud 6% kaardiomanikest.⁵ Uute riigiametnike koolitusel osalenute puhul olid need näitajad tunduvalt kõrgemad. ID-kaarti oli isikutuvastuseks kasutanud 53% (tõsi küll, suur hulk vastajaid oli paralleelselt märkinud ka Interneti-panga kasutamise) ning digitaalallkirja andnud 42% koolitustel osalejatest.

Ka uute kohaliku omavalitsuse (KOV) ametnike sisseelamisprogramm sisaldas 2007. aastal infoühiskonna, riigi infosüsteemi ja digitaalse asjaajamise käsitlust. 2008. aastal telliti KOVi ametnikele aga lühem programm, mis neid teemasid ei sisaldanud. Mõneti on infoühiskonna teema KOVi ametnike puhul isegi olulisem, sest suur hulk avalikest teenustest osutatakse just kohalikus omavalitsuses. Samuti on valla- ja linnasekretäridele korraldatud koolitusel osalejad märkinud, et IKT ja digitaalse asjaajamise teadmisi oleks vaja mitte ainult valla- ja linnasekretäridel, vaid kõigil omavalitsuse uutel ja olemasolevatel ametnikel.

Kahel viimasel aastal ongi ATAK korraldanud infoühiskonna koolitusi valla- ja linnasekretäridele. Koolituste eesmärk on edastada õpetusi ja kogemusi IKT võimaluste suuremaks kasutuselevõtuks avalike teenuste pakkumisel, asjaajamise digitaliseerimiseks ja asutusesisese töökorralduse tõhustamiseks.

2007. aasta sügisel koolitati 50 valla- ja linnasekretäri ning 2008. aasta sügisel 26 Eesti väiksemate valdade valla- ja linnasekretäri. 2008. aastal keskenduti just väikestele valdadele, et aidata pisemaid omavalitsusi, kus on vähem nii inimressurssi kui ka rahalisi võimalusi.

Kahe aasta koolitusprogrammid on nii mahult kui ka sisult peaaegu sarnased. 52tunnise programmi eesmärk oli õpetada valla- ja linnasekretäridele, kuidas viia ellu infoühiskonna poliitikat, tutvustada riigi infosüsteemi põhimõtteid neile kui kantselei juhtidele ning pakkuda IT spetsialistidega läbirääkimiseks vajalikku oskusteavet. Koolituse abil sooviti suurendada sekretäride kompetentsi kantseleitöö arendajatena ning sujuva ja kiire dokumendihalduse eest vastutajatena.

Koolitusprogrammid hõlmavad loenguid mitmetel teemadel: infoühiskonna tunnused ja arendamise eesmärgid, riigi infosüsteemi olemus ja komponendid, nõuded veebilehtedele, andmekaitse, ID-kaart ja selle funktsioonid, e-demokraatia, digitaalne asjaajamine, elektrooniline dokumendivahetus, digitaalarhiivindus jms. Lektoriteks on aastate jooksul olnud asjatundjad-praktikud Riigikantseleist, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumist, Tallinna Linnavalitsusest, e-Riigi Akadeemiast, Tallinna Tehnikaülikoolist ja mujalt.

Täiendõpe ei hõlma ainult oluliste koolitusteemade käsitlust, vaid ka diskussioone ja ajurünnakuid. Valla- ja linnasekretäride koolituste aruteludelt koorusid välja järgmised lahendamist vajavad probleemid ja kitsaskohad:

- puudub kompetentsikeskus või koht, kust saaks infotehnoloogialast nõu;
- rohkem on vaja valdade ja linnade vahel tööd koordineerida, et iga KOV ei raiskaks raha ega inimesi omaette infotehnoloogiliste lahenduste leidmiseks (nt veebilehe nõuded);
- väheste valdade arenguplaanid sisaldavad IT edendamist, nagu selgus 2008. aasta koolitusel läbi viidud küsitlusest; 84% valdadest puudub IT küsimusi puudutav arengukava;
- koolitusel selgus ka, et osalejate arvates aitaks paberivabale asjaajamisele üleminekule kõige rohkem kaasa vastavate koolituste korraldamine.

⁵ <http://www.riso.ee/et/infoyhiskond/statistika>

Praeguseks on mitmed neist probleemidest juba Siseministeeriumi juhtimisel lahendamisel. Olukorra paranemisele IT valdkonna koostöö osas viitasid ka 2007. ja 2008. aasta koolitustel läbi viidud küsitluste tulemused.

Ühtlasi näitasid küsitlustulemused, et omavalitsused peavad asjaajamise ja avalike teenuste digitaalsele kujule viimist vajalikuks. Osaliselt on see enamikus omavalitsustes ka juba käimas, kuid probleeme põhjustab see, et puuduvad selge arusaam ja juhised, kuidas seda teha. Samuti napib raha ja muudatuste elluviimiseks pädevaid töötajaid.

Valitsuse tegevuskava aastateks 2007–2011 on püstitanud eesmärgi saavutada aastaks 2011 paberivaba asjaajamine avalikus sektoris. Koolitusel osalenud valla- ja linnasekretärid töid digitaalse asjaajamise juurutamise puhul põhiprobleemina välja selle, et ametnikel võtab aega, saamaks aru, et digitaalsele asjaajamisele üleminek nõuab ka tööharjumuste muutmist (2008. aastal pidas seda suurimaks probleemiks lausa 91% vastajatest). Lahenduseks pakuti põhjalikumaid koolitusi ning nende kaudu töötajate motivatsiooni ja mõtteviisi muutmist.

Korraldajate jaoks oli huvitav jälgida mõlemal aastal valla- ja linnasekretäride koolituse käigus toimunud muutusi. Koolituse alguses suhtusid osalejad infoühiskonna temaatikasse mõneti tõrjuvalt, kuid koolituse lõppedes aduti valla- ja linnasekretäride rolli olulisust IKT juurutamisel omavalitsuse tööprotsesside tõhustamisel.

ATAK on läbi viinud ka eriteemadel koolitusi. 2007. aastal korraldati Riigi Infosüsteemide Arenduskeskuse (RIA) välja töötatud koolitus, mille eesmärk oli jagada praktilisi juhiseid infosüsteemide etalonturbe süsteemi (ISKE) rakendamiseks. Koolituse sihtgrupiks olid IT juhid, infoturbe juhid ja spetsialistid ning süsteemiadministraatorid. Kahe aasta jooksul läbis koolituse 77 inimest.

RIA ja ATAKi koostöös toimusid 2008. aastal struktuurfondide rahastamisel ka semantikavarade koolitused. Sihtrühmaks olid era- ja avaliku sektori infosüsteemide arendajad. Ontoloogiate koostamise ja ontoloogiapõhise veebiteenuste semantilise kirjeldamise koolitusel osalejad omandasid teadmised infosüsteemide semantilisest koosvõimest ning praktilised oskused nende realiseerimiseks.

Asutuste soovil on ATAK sisekoolitustena korraldanud ka ID-kaardi kasutamise koolitusi.

Koolitusi on korraldatud vastavalt vajadustele, kuid mõnevõrra võiks see tegevus olla süsteemsem ning ka regulaarsem. Koolitusvõimalusi vajaksid senisest rohkem nii omavalitsuste juhid kui ka IT spetsialistid, et olla kursis infoühiskonna aktuaalsete teemade ja riikliku arenguga. Koolitused aitaksid tõsta avalike teenuste kvaliteeti, suurendada maapiirkondade haldusvõimekust ja seeläbi valla- ja linnaelanike rahulolu kohaliku võimu pakutavate avalike teenustega. Tulevikus on plaani võetud mitu ametnike IKT-alast pädevust arendavat projekti, mis ühe osana sisaldavad ka ametnike koolitusi.